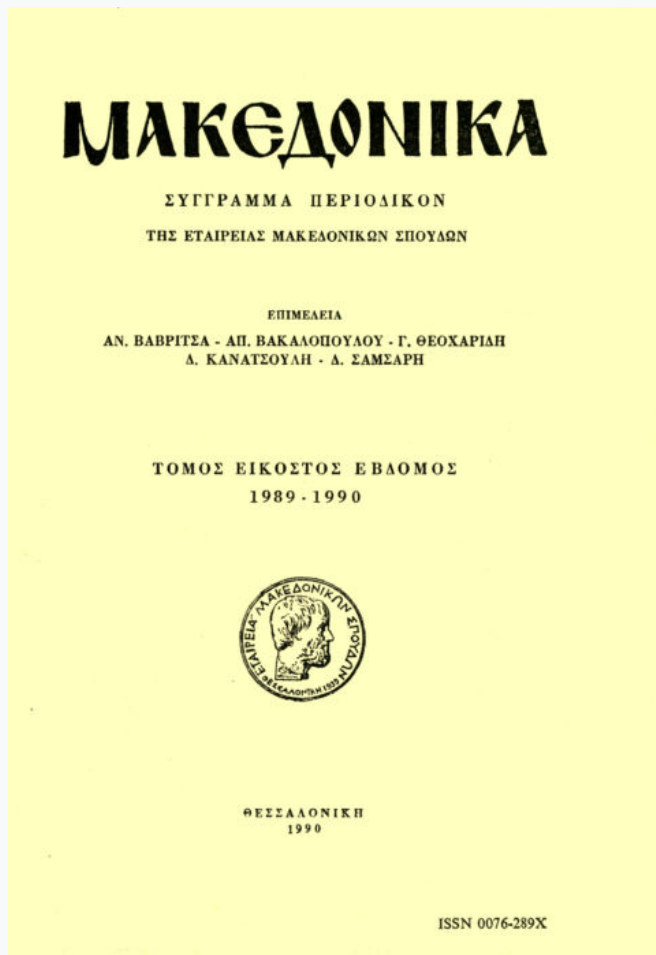

Μακεδονικά

Τόμ. 27, Αρ. 1 (1989)

Τα "βιβλία" του μουσικοδιδάσκαλου Ιωάσαφ και η βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Εικοσιφοινίσσης του Παγγαίου

Γιώργος Κ. Παπάζογλου

doi: [10.12681/makedonika.105](https://doi.org/10.12681/makedonika.105)

Copyright © 2014, ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπάζογλου Γ. Κ. (1989). Τα "βιβλία" του μουσικοδιδάσκαλου Ιωάσαφ και η βιβλιοθήκη της Ιεράς Μονής Εικοσιφοινίσσης του Παγγαίου. *Μακεδονικά*, 27(1), 314–326. <https://doi.org/10.12681/makedonika.105>

ΤΑ «ΒΙΒΛΙΑ» ΤΟΥ ΜΟΥΣΙΚΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΙΩΑΣΑΦ
ΚΑΙ Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΕΙΚΟΣΙΦΟΙΝΙΣΣΗΣ
ΤΟΥ ΠΑΓΓΑΙΟΥ

1.1. 'Από έγγραφο του ἀρχείου τῆς μονῆς Διονυσίου τοῦ Ἁγίου Ὁρους—ἐπιστολῆ τοῦ πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν ἡγούμενο καὶ τοὺς μοναχοὺς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης μὲ χρονολογία 29 Ἀπριλίου 1849—¹ ἔχουμε κάποιες πληροφορίες, ἀξιόλογες, γιὰ τὴν κραταῖά ἄλλοτε μονὴ τοῦ Παγγαίου². Τὸ ἔγγραφο μᾶς παραδίδεται ἀπὸ τὸ φάκελο τῶν «πατριαρχικῶν ἐγγράφων - σιγιλίων» τῶν ἐτῶν 1796-1935 τοῦ ἀρχείου τῆς ὡς ἄνω ἀγιορείτικης μονῆς, ἔχει διαστάσεις 220×355³ καὶ εἶναι ἀνάριθμο· πρόκειται γιὰ δίφυλλο, μὲ τὴν πατριαρχικὴ βούλα στὸ σημεῖο ὅπου ἔκλεινε ἡ ἐπιστολῆ, ὅπου, κατὰ τὸ εἶδος, διαβάζουμε καὶ τὴ «σύσταση»: «Τοῖς ὀσιωτάτοις τῷ τε ἡγουμένῳ καὶ λοιποῖς πατράσι τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Δράμας κειμένου Ἱεροῦ κ(αί) Σεβασμίῳ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ σταυροπηγιακοῦ μοναστηρίου ἐπιλεγομένου τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, τέκνοις ἐν κυρίῳ ἀγαπητοῖς τῆς ἡμῶν μετριότητος». Πρὶν ἀπὸ ὀ,τιδήποτε ἄλλο ἄς δοῦμε ὅμως τὸ ἴδιο τὸ κείμενο τοῦ ἐγγράφου ποῦ θὰ μᾶς ἀπασχολήσει⁴:

*† Ἄνθιμος ἔλφθ Θ(εο)ῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλ(εως) Νέ(ας)
Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.† Ὀσιώτατοι ὃ τε ἡγούμενος καὶ*

1. Πρόκειται γιὰ τὸν πατριάρχῃ Ἄνθιμο Δ' [πατριάρχευσε δύο φορές, 1840 (21 Φεβρουαρίου) - 1841 (6 Μαΐου) καὶ 1848 (19 Ὀκτωβρίου) - 1852 (30 Ὀκτωβρίου), πρῶχειρα βλ. ΘΗΕ 2, [765 πρβλ. καὶ Μ. Γ ε δ ε ω ν, Πατριαρχικοὶ πίνακες. Εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαὶ περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ Ἄνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου μέχρις Ἰωακείμ Γ' τοῦ ἀπὸ Θεσσαλονίκης (36-1884), Κωνσταντινούπολη (1885 - (1890, σ. 694, 698, τ ο ὐ ἰ δ ἰ ο υ, Πατριαρχικῆς ἱστορίας μνημεῖα, Ἀ' Γρηγορίου Ε' 9 διδάχοι, Ἀθήνα 1922, σ. 31-32].

2. Πρβλ. συγκεντρωμένη βιβλιογραφία γιὰ τὴ μονὴ καὶ τὴ βιβλιοθήκη τῆς Γ. Κ. Πα π ά ζ ο γ λ ο υ, Χειρόγραφα Εἰκοσιφοινίσσης—ἐκθεση ἐρευνῶν, Πρακτικὰ Β' Τοπικοῦ Συμποσίου «Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιόχῃ τῆς», Καβάλα 1987, Α', 53-66, τ ο ὐ ἰ δ ἰ ο υ, Ἡ πτόχευση τῆς Εἰκοσιφοινίσσης μέσα ἀπὸ ἄγνωστα ἔγγραφα τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν, «Παρνασσός» Λ' (1988) 323-339.

3. Ἡ τακτοποίηση τῶν ἐγγράφων ἐγινε ἀπὸ τὸ ΕΙΕ, χωρὶς νὰ ἀριθμηθοῦν οἱ φάκελοι (καὶ τὰ ἔγγραφα).

4. Στὴν ἐκδοσὴ ἀκολουθοῦμε τοὺς γενικοὺς κανόνες μιᾶς ἐκδόσεως διπλωματικῆς.

λοιποὶ πατέρες τοῦ ἐν τῇ Ἐπαρχίᾳ³ Δράμας κειμένον Ἱεροῦ ἡμετέρου πατριαρχικοῦ καὶ στ(αυ)ροπηγαικοῦ μονα-/στηρίου ἐπιλεγομένου τῆς Εἰκοσιφοινίσσης, τέκνα ἐν κυρίῳ ἡμῶν ἀγα-/πητά· χάρις εἴη ὑμῖν, καὶ εἰρήνη παρὰ θεοῦ. Ὁ αὐτόθι προχρηματίας,⁶ καὶ ἤδη κοινοβιάζων ἐν τῷ κατὰ τὸ ἀγιώνημον ὄρος τοῦ Ἄθω-/νος Ἱερῶ μοναστηρίῳ τοῦ Διονυσίου ὁσιώτατος κτῆρ Ἰωάσαφ ἀγγέγειλε⁸ τῇ Ἐκκλησίᾳ προσκλαιόμενος ὅτι διακρατοῦνται παρὰ πάντα λόγον βι-/βλία τινὰ ἴδια αὐτοῦ, καὶ κατέχονται παρ' ὑμῶν, περὶ τῶν ὁποίων¹⁰ καὶ ἄλλοτε διετάχθητε ἐκκλησιαστικῶς νὰ τὰ ἀποδώσετε τῇ ὁσιότητι του¹¹ καὶ οὐκ ἠθελήσατε, προτείνοντες ὅτι τὰ ἀμείρωσε δι' ἐντυπογράφου γράμ-/ματός του. Καὶ ἐπειδὴ ἡ τοιαύτη διαφιλονεικία ὑπάρχει ἀνοίκειος, καί¹³ ἡ ἡμετέρα ἐκκλησιαστικὴ εὐθουδικία ἐπίσης οὐκ ἀνέχεται τὸ νὰ ἀ-/παιτῆ ἡ ὁσιότης του τὸ ἅπαξ ἀμειρωθῆν διὰ γράμματός του, ὡς προβάλ-/λετε, καθὼς καί, τοιοῦτον γράμματος μὴ ὑπάρχοντος, νὰ σπεύσετε εἰς¹⁶ τὴν διακράτησιν τῶν ἄλλοτριῶν, διὰ τοῦτο γράφοντες διὰ τῆς παρουσίας¹⁸ πατριαρχικῆς ἡμῶν ἐπιστολῆς, ἐντελλόμεθα, καὶ παραγγέλλομεν¹⁸ τῇ ὁσιότητι σας, ὅπως ἐὰν οὐκ ὑπάρχη ἀμειρωτικὸν γράμμα τοῦ εἰρη-/μένου κτῆρ Ἰωάσαφ περὶ τῶν βιβλίων του, τῶν ὁποίων περικλείομεν καί²⁰ τὸν ἀποσταλέντα κατάλογον, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔχετε δικαίωμα ἀντιποιηθῆναι²¹ τούτων, μήτε ἡ Ἐκκλησία ἐπιτρέπει τοιαύτην διακατοχὴν τῶν ἄλλοτριῶν,²² ἅμα λαβόντες ταύτην τὴν ἀμετάθετον ἡμῶν διαταγὴν, ἐγγχειρίσητε, καί²³ παραδώσετε ἀπροφασίστως τὰ βιβλία εἰς τὸν διορισθῆσομενον ἐκ μέρους τοῦ ρη/²⁴-θέντος ἰδιοκτητῆ αὐτῶν, πανόμενοι τοῦ φιλαδίκου τρόπου, ἀνοικεῖον ὄντος ὑμῖν,²⁵ εἰ δὲ καὶ ἔχετε ἀφιερωτικὸν γράμμα του, θέλετε τὸ ἀποστείλῃ πρὸς ἡμᾶς²⁶ ἵνα παυσαμένης τῆς φιλοδικίας μὲ τὴν ἐμφάνισιν αὐτοῦ, ἐπιβάλωμεν²⁷ τῷ ὄνθῆντι τὸ νὰ παραιτηθῆ πάσης τοῦ λοιποῦ ἀπαιτήσεως. Ἡ δὲ τοῦ θεοῦ χά-/ρις, καὶ τὸ ἄπειρον ἔλεος εἴη μεθ' ἡμῶν· ἀμὴν· ἀπριλίου κθ-η/²⁹ Ἰωάννου ἱεροῦ κωνσταντινουπόλεως) ἐν Χ(ριστ)ῷ εὐχέτης.

1.2. Ὁ Ἰωάσαφ, ὁ ὁποῖος φαίνεται νὰ προκαλεῖ τὴν ἐπιστολὴ τοῦ πατριαρχῆ, μοναχὸς τῆς μονῆς Διονυσίου ὅταν γράφεται ἡ ἐπιστολὴ— ἄλλοτε μοναχὸς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης—, δὲν εἶναι πιθανόντα ἄλλος ἀπὸ τὸ γνωστὸ ὁμώνυμο μουσικοδιδάσκαλο¹· ὅπως μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν κώδικα ἀρ. 977 τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου— βρέβειο τῆς μονῆς—, ὁ Ἰωάσαφ καταγόταν ἀπὸ τὴν Σέρρες καὶ πέθανε στὴ μονὴ Διονυσίου τὸ 1866: «1866. Τῷ αὐτῷ εἶτι. Φεβρουαρίου 17. ἀπῆλθεν πρὸς Κύριον ὁ Ἱε-

1. Βλ. πρόχειρα γιὰ τὸν Ἰωάσαφ Ἀρχιμ. Γ α β ρ ι ἡ λ, Ἡ ἐν Ἁγίῳ Ὁρει ἱερὰ μονὴ τοῦ Ἁγίου Διονυσίου, Ἀθήνα 1959, σ. 197, Λ α ζ ἄ ρ ο υ μον. Δ ι ο ν υ σ ι ἄ - τ ο υ, Διονυσιατικαὶ διηγήσεις. Ἄθως 1988, σ. 95, Γ ρ. Σ τ ἄ θ η, Τὰ χειρόγραφα Βυζαντινῆς μουσικῆς - Ἄγιον Ὄρος, Ἀθήνα 1975, Β', σ. 681-879 (ὅπου γενικὰ γιὰ μουσικὰ χροφ. τῆς μονῆς Διονυσίου καὶ γιὰ τὸν Ἰωάσαφ).

ροδιδάσκαλος παπὰ Ἰωάσαφ. ἐκ Σερρών. κ(αι) ἐτάφη εἰς τὸ ἄνω πεζούλιον» (σελ. 52)¹. Τὴν πληροφορία ὅτι καταγόταν ἀπὸ τῆς Σέρρες τὴν ἔχουμε, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, καὶ ἀπὸ ἀρκετὰ ἄλλα μουσικὰ χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ (ὄλα σήμερα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου)². Ὁ ἀρχιμανδρίτης, μακαρίτης πιά, ἠγούμενος τῆς μονῆς Διονυσίου, γέροντας Γαβριήλ, προχωρεῖ παραπέρα καὶ ἐπιβεβαιώνει τὴν πληροφορία ὅτι ὁ Ἰωάσαφ πέρασε καὶ ἀπὸ τὴν Εἰκοσιφοίνισσα τοῦ Παγγαίου: «Ἰωάσαφ ὁ Μουσικοδιδάσκαλος καὶ Πρωτοσύγγελος τῶν Πατριαρχείων ἐν Κωνσταντινουπόλει, Σερραῖος, καὶ πρῶν Εἰκοσιφοινισσιώτης...»³. Ἄλλοῦ ὁ ἴδιος δίνει ἄλλες πληροφορίες σχετικὲς μὲ τὴν ἐγκατάσταση καὶ τὴν δράση τοῦ Ἰωάσαφ στὴ μονὴ Διονυσίου: «Ἐκ τῶν Σκευοφυλάκων... μνημονευτέον τὸν ἐκ Σερρῶν Ἰωάσαφ, ὃς ὑπερόριος σταλεῖς ἐνταῦθα μετὰ τὴν ἐκπτώσιν τοῦ Γέροντός του ἐκ τῶν Πατριαρχείων... ἠγάπησε τὴν ἀδελφότητα καὶ ἐγλυκάνθη τὴν ψυχὴν καὶ παρέμεινε διαπαντός ἐν αὐτῇ... Ἐχρημάτισε ἐπὶ ἔτη γραμματεὺς τῆς Μονῆς καὶ ἦτο ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ καθηγουμένου Εὐλογίου»⁴. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ποῦ θέλει τὸν Ἰωάσαφ στὴ μονὴ Διονυσίου, ὅπως εἶδαμε, γράφεται τὸ 1849, ὥστόσο ὁ Ἰωάσαφ θὰ πρέπει νὰ βρισκόταν στὴ μονὴ Διονυσίου ἤδη ὑπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς δεκαετίας τοῦ 1840 τουλάχιστον—δυστυχῶς τὸ μοναχολόγιο δὲν ἀνεύρσκεται στὸ ἀρχεῖο καὶ στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς, γιὰ νὰ ἔχουμε ἀκριβῆ πληροφορία γιὰ τὸ χρόνο τῆς ἐγκαταβίωσης τοῦ Ἰωάσαφ στὸ ἀγιορειτικὸ μοναστήρι⁵: ἀπὸ τὸν κώδικα ἀρ. 995 τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου μαθαίνουμε ὅτι ἤδη τὸ 1842 ὁ Ἰωάσαφ βρισκόταν καὶ δίδασκε στὴ μονὴ Διονυσίου: «Ἀρχὴ σὺν θεῷ ἀγίῳ, τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν κοινοβίου τοῦ ἀγίου Διονυσίου. παρὰ τοῦ πανοσοφολογιστάτου ἱεροδιδασκάλου καὶ συνκοινοβιαίου ἡμῶν κυρίου Ἰωάσαφ. ἀδεία μὲν τοῦ πανοσιστάτου: καὶ πατὴρ ἡμῶν ἀγίου καθηγουμένου κυρίου Εὐλογίου, ὦν Κύριον ὁ θεὸς διαφυλάξῃ αὐτόν, σὺν πᾶσι τῇ ἐν Χ(ριστῷ) ἡμῶν ἀδελφότητος, Ἐν ἔτει σωτηρίου αωμβ:—ἐν Μηνὴ Μαΐω δ': ὁ ταπεινὸς καὶ ἐλάχιστος πάντων (...)⁶. Ἀπὸ

1. Βλ. γιὰ τὸ χφφ. (καὶ γιὰ ὄλα τὰ χφφ. μὲ ἀρ. 805-1064) Γ. Κ. Παπάζογλου, Συμπληρωματικὸς κατάλογος χειρογράφων μονῆς Διονυσίου Ἁγίου Ὁρους (Συνοπτικὴ ἀναγραφὴ, χφφ. ἀρ. 805-1064), Θεολογία (ὑπὸ ἐκδόση).

2. Πρβλ. λ.χ. «Καὶ τὸδε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ Ἱερομ(ονάχου) διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου τοῦ ἐκ Σερρῶν», χφφ. ἀρ. 829.

3. Ἀρχιμ. Γαβριήλ, δ.π., σ. 173.

4. Ὁ.π., σ. 197.

5. Βρίσκουμε μόνον τὸ μοναχολόγιο ποῦ ἀφορᾷ μοναχοὺς ποῦ ἐγκαταβίωσαν στὴ μονὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αἰῶνος μας κ.έ.

6. Γ. Κ. Παπάζογλου, δ.π..

τὰ παραπάνω μπορούμε γενικά νὰ διαγράψουμε τὴν πορεία τοῦ Ἰωάσαφ· γεννημένος στὶς Σέρρες πηγαίνει στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅπου καὶ μαθητεύει κοντὰ στὸν Χουρμούζιο¹, γίνεται πρωτοσύγγελος τῶν πατριαρχείων γιὰ νὰ ἐγκαταβῶσει γιὰ 25 περίπου χρόνια, στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, στὴ μονὴ Διονυσίου. Φυσικὸ εἶναι, σὲ κάποια φάση τῆς ζωῆς του, νὰ βρέθηκε στὴ γειτονικὴ τῆς γενετήρας του μονὴ τῆς Εἰκοσιφοινίσσης· ἂν κρίνουμε ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι οἱ μοναχοὶ τῆς ὡς ἄνω μονῆς, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο, ἰσχυρίζονται πὼς ὁ Ἰωάσαφ ἄφησε στὴν κοινότητα τῆς Εἰκοσιφοινίσσης μὲ ἀφιερωματικὴ ἐπιστολὴ ὑπάρχοντά του (τὰ «βιβλία» του), ἢ παραμονὴ τοῦ Ἰωάσαφ στὴν Εἰκοσιφοίνισσα δὲν θὰ πρέπει νὰ ἦταν τυχαία, οὔτε ὀλιγόχρονη².

2.1. Ἡ Βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης τοῦ Παγγαίου, ὅπως μᾶς δόθηκε ἡ εὐκαιρία καὶ ἄλλοτε νὰ σημειώσουμε³, πέρα ἀπὸ τὴν πλούσια συλλογὴ χειρογράφων κατεῖχε καὶ ἀξιόλογη συλλογὴ ἐντύπων. Σύμφωνα μὲ τὴν καταγραφή τοῦ Ἀγαθαγγέλου Μάγνητος, ἡ Βιβλιοθήκη, στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνος μας, κατεῖχε 226 τουλάχιστον διαφορετικοὺς τίτλους καὶ 567 τόμους βιβλίων, παλαιτύπων στὴν πλειονότητά τους, κείμενα συγγραφέων κλασικῶν (Ἑλλήνων καὶ Λατίνων), συγγραφέων ἐκκλησιαστικῶν καὶ πατέρων, συγγραφέων Βυζαντινῶν, κείμενα φιλοσοφικὰ καὶ μαθηματικά, λεξικά καὶ ἐγκυκλοπαιδεῖες (τὰ περισσότερα ἐκδόσεις τοῦ 16ου-17ου αἰῶνος)⁴. Ἀπὸ μιὰ πρώτη ἐπιτόπια ἐρευνα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἔχει διαπιστωθεῖ πὼς μικρός, καὶ χωρὶς ἀξία, εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐντύπων ποὺ κατέχει σήμερα ἡ Βιβλιοθήκη τῆς μο-

1. Γ.ρ. Στάθη, ὀ.π., σ. 854 (κ.ά.).

2. Θὰ ἀφιέρωνε ὁ Ἰωάσαφ τὰ βιβλία του στὴ μονὴ, ἂν δὲν εἶχε πεισθεῖ γιὰ τὴ μόνιμη ἐγκατάστασή του στὴν Εἰκοσιφοίνισσα (καὶ θὰ μπορούσε αὐτὸ νὰ συμβεῖ ἔπειτα ἀπὸ ὀλιγόχρονη μόνον παραμονὴ του σὲ αὐτή); Ἄς προστεθεῖ ἀκόμη ὅτι ἡ Εἰκοσιφοίνισσα διατηροῦσε μὲ τὴ γενέτειρα τοῦ Ἰωάσαφ στενὲς σχέσεις· κατεῖχε στὴν πόλη τῶν Σερρῶν ὀνομαστὸ μετόχι, τὴν «Παναγία τὴν Ἠλιοκάλη», βλ. Ἰωάννης Α. Γκιρτζιάν, Τὸ μετόχιον τῆς μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἡ ἐν Σέρραις Παναγία τὴ Λιοκάλη, «Ἐρευνα», Μάρτιος-Ἀπρίλιος 1955 (ἀρ. φύλ. 37), σ. 17-18, Μάιος 1955 (ἀρ. φύλ. 38), σ. 21-23.

3. Γ. Κ. Παπάζογλου, Χειρόγραφα..., σ. 57 καὶ σημ. 22.

4. Ἀγαθαγγέλου Μάγνητος, μητρ. Δράμας, Εἰκοσιφοίνισσα Παγγαίου Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἡτοι συνοπτικὴ ἱστορία καὶ περιγραφή τῆς ἱερᾶς καὶ σταυροπηγιακῆς μονῆς τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς ἐπιλεγομένης Εἰκοσιφοινίσσης, ἰδρυθείσης τὸ 450 μ.Χ. καὶ ἀριθμούσης βίον πολυκύμαντον καὶ ἐθνοφελῆ δέκα καὶ πέντε αἰῶνων, ἡτινι συνάπτονται κατάλογοι τῶν χειρογράφων καὶ ἐντύπων βιβλίων τῆς νῦν Βιβλιοθήκης καὶ τῶν ἐν τῷ Σκευοφυλακείῳ σωζομένων κειμηλίων, Δράμα 1916, σ. 116-128.

νής¹· τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἄλλοτε πλούσιας συλλογῆς, λειτουργικὰ κυρίως κείμενα, κατεστράφη κατὰ τὴ λεηλασία τῆς μονῆς τὸ Μάρτιο τοῦ 1917², ἓνα ἄλλο μέρος, ἔντυπα μὲ τὴ μεγαλύτερη ἀξία, ἐκλάπη ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους καὶ μεταφέρθη στὴν Βουλγαρία³, ἐνῶ ἓνα ἄλλο μέρος, ὄχι τόσο σημαντικῶν ἐντύπων, βρίσκεται σήμερα στὴν κατοχὴ οἰκογενείας τοῦ Παλαιοχωρίου τοῦ Παγγαίου, ὅπου μετεφέρθησαν τὰ ἔντυπα κατὰ τὴ δευτέρη βουλγαρικὴ κατοχὴ γιὰ διαφύλαξη καὶ ἔκτοτε δὲν ἐπεστράφησαν στὴ μονή⁴.

Τύχη ἀγαθὴ, σὲ μίαν ἀπὸ τὶς πολλὰς ἐρευνητικὲς μου ἐπισκέψεις στὴ μονὴ Διονυσίου, μοῦ ἐπέτρεψε νὰ δῶ τρία ἔντυπα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς ὡς ἄνω μονῆς, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς Εἰκοσιφοινίσεως· ὁ μοναχὸς Συμεών, γνώστης τῆς εὐαισθησίας μου γιὰ κάθε τι ποῦ ἀφορᾷ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς κραταιᾶς ἄλλοτε μονῆς τοῦ Παγγαίου, κατὰ τὴν τακτοποίηση τῶν παλαιτύπων τῆς Βιβλιοθήκης⁵, βρῆκε καὶ κράτησε στὴν ἄκρη τὰ παραπάνω τρία ἔντυπα· πρόκειται γιὰ τρεῖς τόμους, τὸν Α', Β' καὶ Δ' (λείπει ὁ Γ') τοῦ ἐντύπου: «ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ / ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ / ΕΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ΤΟΜΟΥΣ ΔΙΗΡΜΜΕΝΗ / Συναρμοσθεῖσα μὲν ποτε παρὰ τοῦ ἔλλογιμωτάτου / ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΟΥΣΑ / ΤΟΥ ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ (...) ἀψ'ε' ΕΝΕΤΙΗΣΙΝ, 1795) Παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων». Στὸ ἐσώφυλλο τοῦ Α' τόμου διαβάζουμε: «καὶ τότε πέλει κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ μονῆς πατριαρχικῆς Κοσφινίσης» καὶ σὲ σφραγίδα: «1824 / ΠΡΕΤ / ΕΚΛ. ΠΑΝ. / ΠΑΠΡ / 1824». Στὸ ἐσώφυλλο τοῦ Β' τόμου, ἐπίσης, διαβάζουμε: «Κτῆμα ἐμοῦ μελετίου σιναΐτου τὸ ἐκ πόλεως μελενίκου» καὶ «αωια: Ἱερεμίου Κοσφοινιτζιώτη», στὴ σελ. 3: «Καὶ τότε κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου τοῦ ἐκ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς ἐν Κοσφοινίσης». Τέλος, στὸ Δ' τόμο, στὴ σελ. 3, διαβάζουμε: «Καὶ τότε

1. Τὰ πλέον ἀξιόλογα, ἐκδόσεις εὐαγγελίων τῆς Βενετίας (Σάρου, Θεοδοσίου, Φοῖνικος κ.ἄ.) τοῦ 18ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος, βρίσκονται σήμερα στὸ Μουσεῖο τῆς μονῆς.

2. Πρβλ. Γ. Κ. Παπάζογλου, ὅ.π., σ. 58 (ὅπου καὶ βιβλιογραφία), βλ. καὶ τοῦ ἰδίου, Ἡ κλοπὴ τῶν χειρογράφων τῆς Εἰκοσιφοινίσεως—ἀγνωστα ἔγγραφα σχετικὰ μὲ τὴ λεηλασία τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους (1917), Πρακτικὰ Β' Συμποσίου «Ἡ Καβάλα καὶ ἡ περιότης της», Καβάλα 1988, Β', σ. 24.

3. Πρβλ. «Ἐκ τῶν 570 ἐντύπων ἀφηρέθησαν 103, ὅλη ἡ σειρά τοῦ Χρυσοστόμου καὶ ἄλλα τοιαῦτα τύπου Βενετίας», Γ. Κ. Παπάζογλου, ὅ.π.

4. Εἶχα τὴν τύχη νὰ δῶ κατάλογο τῶν ἐντύπων ποῦ μοῦ προσκόμισε μέλος τῆς οἰγενείας—πρόκειται γιὰ ἔντυπα τοῦ 16ου-18ου κυρίως αἰῶνος (ὅλης ἐκκλησιαστικῆς στὴν πλειονότητά τους).

5. Τὰ παλαιύτα κατεγράφησαν καὶ ἀποδελτιώθησαν ἀπὸ τὸ μοναχὸ τῆς μονῆς Χρυσόστομο (τὸ σύνολο τῶν παλαιτύπων φθάνει τὰ 3.500 περίπου).

πέλει κτῆμα Παρθενίου Ἱεροδιακόνου ὁ ἐκ πατριαρχικῆς μονῆς τῆς ἐν Κοσφοίσης», «Ἐκ τῶν μελετίου σιναΐτου τοῦ ἐκ μελενίκου τῆς Μακεδονίας»¹.

Δυστυχῶς ὁ κατάλογος τῶν «βιβλίων» ποῦ ὁ Ἰωάσαφ ἄφησε στὴ μονῆ τῆς Εἰκοσιφοίνισσης, καὶ ὁ ὅποιος συνόδευε τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο, δὲν ἀνευρίσεται στὸ ἀρχεῖο τῆς μονῆς Διονυσίου· ἔτσι δὲν μπορούμε νὰ γνωρίζουμε, ἂν τὰ παραπάνω βιβλία ἀνήκαν σ' αὐτὰ ποῦ ἄφησε ὁ Ἰωάσαφ στὴν Εἰκοσιφοίνισσα—ἂν καὶ τὰ σημειώματα δὲν μᾶς βοηθοῦν ἐξ ἀρχῆς γιὰ κάτι τέτοιο. Στὸν κατάλογο τῶν ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εἰκοσιφοίνισσης, ποῦ συντάχθηκε τὸ 1911 (σ' αὐτὸν βάσισε τὴν καταγραφή ποῦ ἔφθασε ὡς ἐμᾶς ὁ Ἁγαθάγγελος Μάγνης), μὲ ἀρ. 217 διαβάζουμε: «Ἐγκυκλοπαίδεια Φιλολογική, τόμοι πέντε ἀρ. βιβλ. 351, 352, 353, 354, 355»². Εἶναι, λοιπὸν, πράγματι πιθανότερο τὰ παραπάνω τρία ἐντυπα, τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς Διονυσίου σήμερα, νὰ μὴν ἔχουν καμιά σχέση μὲ τὰ «βιβλία» τοῦ Ἰωάσαφ, ἀλλὰ νὰ πέρασαν στὴ μονῆ Διονυσίου μετὰ τὴ ληηλασία τῆς Εἰκοσιφοίνισσης, τὸ 1917, ἄγνωστο πῶς.

2.2. Ἀπὸ τὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου μᾶς παραδίδονται ἀρκετὰ χφφ. μουσικά τοῦ Ἰωάσαφ, ἀπὸ τὰ ὁποῖα πολλὰ τὰ βρίσκουμε συσταχωμένα μὲ ἐντυπα κείμενα μουσικά· ἐπιβεβαιώνεται ἔτσι ἡ συνήθεια τοῦ μουσικοδιδασκάλου νὰ συμπληρῶνει μὲ προσθήκες τὰ μουσικά ἐντυπά του ἢ νὰ τὰ διορθῶνει. Ἀναφερόμαστε στὰ χφφ.:

1. χφ. 571, τοῦ 19ου αἰ.· ὁ Στάθης σημειώνει πῶς ὁ γραφεὺς, μᾶλλον ὁ Ἰωάσαφ, «ἔγραψε τὰ χρόνια τῆς πρωτοψαλτίας Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου»³.

2. χφ. 612, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· ὁ Στάθης σημειώνει ἐπίσης πῶς ἡ γραφή «ἐνθυμίζει τὴν γραφὴν τοῦ Ἰωάσαφ Διονυσιάτου»⁴.

3. χφ. 645, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· ὁ Στάθης σημειώνει πῶς «γραφεὺς εἶναι ὁ Ἰωάσαφ ἱερομόναχος Διονυσιάτης»⁵.

4. χφ. 646, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· γράφει τὴν περίοδο τῆς πρωτοψαλτίας Κωνσταντίνου Πρωτοψάλτου (ὀκτωσὶς πρὶν ἀπὸ τὸ 1851), στὸ φ. Αρ διαβάζουμε: «Ἐκ τῶν τοῦ Διδασκάλου Ἰωάσαφ Διονυσιάτου»⁶.

1. Οὔτε ὁ «Παρθένιος ἱεροδιάκονος», οὔτε ὁ «Μελέτιος Σιναΐτης» φαίνεται νὰ εἶχαν, ὅσο μπόρεσα νὰ διαπιστώσω, σχέση μὲ τὴ μονῆ Διονυσίου (δὲν ἐμφανίζονται τουλάχιστον στὶς Παρρησίες καὶ στὰ Βρέβεια τῆς μονῆς).

2. Ἁ γ α θ α γ γ ἔ λ ο υ Μ ἄ γ ν η τ ο ς, μητρ. Δράμας, ὅ.π.

3. Γ ρ. Σ τ ἄ θ η, ὅ.π., σ. 712-717.

4. Ὁ.π., σ. 738-739.

5. Ὁ.π., σ. 743-747.

6. Ὁ.π., σ. 747-750.

5. χφ. 651, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): κατὰ τὸν Στάθη τὸ χφ. γράφεται περὶ τὸ 1830-1840, στὸ φ. 1γ διαβάζουμε: «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου καὶ χεῖρ αὐτοῦ»¹.

6. χφ. 652, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): γράφει ὁ Ἰωάσαφ Διονυσιάτης².

7. χφ. 678, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ἢ ταῦτιση γίνεται με βάση τῆ γραφῆ³.

8. χφ. 679, τοῦ 19ου αἰ. (1819): ὁ Στάθης σημειώνει σχετικὰ: «ὀπολογίζω, ὡς ἡ γραφῆ μου δίνει τὴν ὑποψίαν, νὰ εἶναι (sc. γραφεύς) ὁ Ἰωάσαφ Διονυσιάτης, πιθανὸν τὸν καιρὸν (1819) ὅταν ἦτο ἐν Κωνσταντινουπόλει μαθητῆς τοῦ "ὑπερφυοῦς" διδασκάλου Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος»⁴.

9. χφ. 680, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης γράφει πὼς ἡ γραφῆ «δὲν ἀποκλείεται νὰ εἶναι ἡ τοῦ Ἰωάσαφ Διονυσιάτου εἰς τὰ πρῶτα αὐτοῦ στάδια»⁵.

10. χφ. 681, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ βάσει «ἔσωτερικῶν κριτηρίων γραφῆς» καὶ ὑπολογίζει πὼς τὸ χφ. γράφεται τῆ δεκαετία 1820-1830⁶.

11. χφ. 682, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα ὁ Στάθης γράφει πὼς τὸ χφ. πιθανότατα ἀνήκει στὸν Ἰωάσαφ, ὁ ὅποιος καὶ τὸ γράφει «τὴν περίοδον τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μαθητευσέως του»⁷.

12. χφ. 683, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ): δὲν μᾶς διασώζεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται ὑπὸ τὸν Στάθη στὸν Ἰωάσαφ Διονυσιάτη⁸.

13. χφ. 690, τοῦ 19ου αἰ. (1837): μέρος τοῦ χειρογράφου γράφεται, κατὰ τὸν Στάθη, ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ Διονυσιάτη⁹.

14. χφ. 693, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα): δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται στὸν Ἰωάσαφ ἀπὸ τὸν Στάθη¹⁰.

15. χφ. 694, τοῦ 19ου αἰ. (β' τέταρτο): δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, τὸ χφ. ἀποδίδεται στὸν Ἰωάσαφ ἀπὸ τὸν Στάθη¹¹.

1. *Ο.π., σ. 750-751.

2. *Ο.π., σ. 752-754.

3. *Ο.π., σ. 757-760.

4. *Ο.π., σ. 760-761.

5. *Ο.π., σ. 761-763.

6. *Ο.π., σ. 763-766.

7. *Ο.π., σ. 766-767.

8. *Ο.π., σ. 767.

9. *Ο.π., σ. 768-770.

10. *Ο.π., σ. 774-778.

11. *Ο.π., σ. 778-780.

16. χφ. 695, τοῦ 19ου αἰ. (1834)· γράφουν διάφορα χέρια, ἕνα εἶναι τοῦ Ἰωάσαφ, «ὡς ἐκ τῆς γραφῆς τεκμαίρεται», ὁ Στάθης σημειώνει πὺς «τὸ χειρόγραφον τοῦ Χουρμουζίου ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὁ Ἰωάσαφ... καὶ συνεστάχωσε αὐτὸ καὶ ἠρίθμησε τὰς σελίδας εἰς συνέχειαν τοῦ ἰδικοῦ του χειρογράφου»¹.

17. χφ. 700, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημείωμα, τὸ χφ. ὑποθέτει ὁ Στάθης ὅτι ἀνήκει στὸν Ἰωάσαφ².

18. χφ. 705, τοῦ 19ου αἰ. (α' ἡμισυ)· δὲν μᾶς διασώζεται σημείωμα, τὸ χφ. ἀποδίδει στὸν Ἰωάσαφ ὁ Στάθης καὶ σημειώνει πὺς αὐτὸ γράφεται «ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Διονυσίου τὸ α' ἡμισυ τοῦ 10' αἰῶνος, περὶ τὸ 1835»³.

19. χφ. 707, τοῦ 19ου αἰ. (1858)· στὸ φ. 400ν διαβάζουμε: «(...) ἐξηγήθη ἐν τῇ τοῦ ἁγίου Διονυσίου μονῇ τῇ κατὰ τὸ ἁγιώνυμον ὄρος τοῦ Ἄθω παρὰ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου Διονυσιάτου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀπὸ Χ(ριστοῦ) χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ὀγδόῳ, ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ἕκτη ἔλαβε τέρμα (...)»⁴.

20. χφ. 708, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημείωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ μετὰ βάση τῆς γραφῆς⁵.

21. χφ. 722, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στὴ σελ. 1 διαβάζουμε: «Ἐγχειρίδιον, περιέχον τὰ καθ' ἡμέραν ψαλλόμενα τῆς μουσικῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ταύτῃ παρὰ διαφόρων ποιητῶν. Τὸ δὲ παρὸν ἐξηγήθη παρ' ἐμοῦ Ἰωάσαφ διδασκάλου Διονυσιάτου(...)»⁶.

22. χφ. 727, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημείωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει «ἔγραψε περὶ τὸ 1850-1865»⁷.

23. χφ. 754, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημείωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει πὺς γράφει «ἐν τῇ μονῇ Διονυσίου»⁸.

24. χφ. 767, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημείωμα, ὁ Στάθης ἀποδίδει τὸ χφ. στὸν Ἰωάσαφ καὶ προσθέτει πὺς γράφει «ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ Διονυσίου»⁹.

25. χφ. 768, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στὸ φ. 282γ διαβάζουμε: «Τέλος. Τῷ

1. Ὁ.π., σ. 780-783.

2. Ὁ.π., σ. 784-786.

3. Ὁ.π., σ. 788-791.

4. Ὁ.π., σ. 791-795.

5. Ὁ.π., σ. 795-798.

6. Ὁ.π., σ. 805-809.

7. Ὁ.π., σ. 814-815.

8. Ὁ.π., σ. 823-826.

9. Ὁ.π., σ. 834-837.

δὲ θεῶ συντελεστή (...) μνημονεύετε κάμου τοῦ τρισαθλίου καὶ ἁμαρτωλοῦ τοῦ ἐν ἱερομονάχοις Ἰωάσαφ διδασκάλου Διονυσιάτου· καὶ εἴ τι κατὰ παραδρομὴν τῆς χειρὸς εὑρητε σφάλματα (...) αὐμῆ· μαίτου· γ· τὸ τέλος»¹.

26. χφ. 775, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· δὲν μᾶς παραδίδεται σημεῖωμα, γράφουν δύο τουλάχιστον γραφεῖς, ὁ ἕνας κατὰ τὸν Στάθη εἶναι ὁ Ἰωάσαφ².

27. χφ. 784, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· στίς σελ. 1-2 διαβάζουμε: «(...) Ἐγράφη δὲ παρ' ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ Ἰωάσαφ ἱερομονάχου καὶ διδασκάλου τῆς αὐτῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ ἁγίου Διονυσίου, εἰς μνημόσυνον αὐτοῦ»³.

28. χφ. 806, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· ὁ Στάθης σημειώνει πὼς ὁ Ἰωάσαφ γράφει τὸ χφ. στὴν Κωνσταντινούπολη «ὅτε ἐμαθῆτευν παρά Χουρμουζίφ»⁴.

29. χφ. 823, τοῦ 19ου αἰ. (περὶ τὸ 1860)· συσταχώνεται μὲ δύο ἔντυπα ἐκδεδωμένα τὸ 1836 καὶ τὸ 1859⁵.

30. χφ. 824, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο τὸ 1850 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἔντυπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου»)⁶.

31. χφ. 825, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο τὸ 1851⁷.

32. χφ. 826, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο ἐπίσης τὸ 1851⁸.

33. χφ. 827, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο τὸ 1851 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἔντυπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου»)⁹.

34. χφ. 828, τοῦ 19ου αἰ. (β' μισό)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο τὸ 1859¹⁰.

35. χφ. 829, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα)· συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδωμένο τὸ 1851 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἔντυπου διαβάζουμε: «Καὶ τότε σὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ Ἱερομ(ονάχου) διδ(ασκάλου) Διονυσιάτου τοῦ ἐκ Σερρῶν»)¹¹.

1. Ὁ.π., σ. 838-841.

2. Ὁ.π., σ. 842.

3. Ὁ.π., σ. 844-845.

4. Ὁ.π., σ. 847-854 (καὶ Γ. Κ. Παπάζογλου, Συμπληρωματικός..., ὀ.π.).

5. Ὁ.π., σ. 864-865.

6. Ὁ.π., σ. 865-866.

7. Ὁ.π., σ. 867-869.

8. Ὁ.π., σ. 869.

9. Ὁ.π., σ. 870-871.

10. Ὁ.π., σ. 871-874.

11. Ὁ.π., σ. 874-876.

36. χφ. 830, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα): συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομέ-
νο ἐπίσης τὸ 1851¹.

37. χφ. 831, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα): συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομέ-
νο τὸ 1846².

38. χφ. 834, τοῦ 19ου αἰ. (μέσα): συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκδεδομέ-
νο τὸ 1836 (στὸ φ. 30ν διαβάζουμε: «Στίχοι εἰς τήνδε τὴν βίβλον/Ἰωάσαφ
ὡς αὐτοῦ κτήμα:/ Μονῆς πέφυκε ἦδε ἡ βίβλος κτήμα/ δομήτορός θ' ὄσιου
Διονυσίου/ ἐρυθροῖς σημείοις μελωδοῦσα τέρπει /ἔχει δὲ ταύτην εἰς κτή-
μα Ἰωάσαφ/ τέρπει μελωδῶν ἄσματα τῷ κυρίῳ/ μύθους τε τὰς μούσας
περ οὔσας δεικνύων»)³.

39. χφ. 835, τοῦ 19ου αἰ. (περὶ τὸ 1860): συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἐκ-
δεδομένο τὸ 1857)⁴.

40. χφ. 836, τοῦ 19ου αἰ.: συσταχώνεται μὲ ἔντυπο ἀκέφαλο καὶ κολο-
βὸ (στὸ ἐσώφυλλο διαβάζουμε: «Μουσικὴ ἀνθολογία μετὰ χειρογράφου
Ἰωάσαφ Μουσικοδιδασκάλου Διονυσιάτου»)⁵.

41. χφ. 837, τοῦ 19ου αἰ.⁶.

42. χφ. 889, τοῦ 19ου αἰ.: στή σελ. 88 διαβάζουμε: «Ἐγράφη μὲν χειρὶ
Ἰωάσαφ ἱερομονάχου) καὶ διδ(ασκάλου) τοῦ ἐκ σερρών, Μονῆς δὲ τοῦ
ἁγίου Διονυσίου τῆς σεμνηνομένης τῷ ὀνόματι τοῦ Τιμίου Προδρόμου,
ἀφιερῶθη δὲ ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῶν ὀσίων πατέρων Ὁνουφρίου καὶ Πέτρου
(...)»⁷.

43. χφ. 890, τοῦ 19ου αἰ. (στή σελ. 68 διαβάζουμε σημεῖωμα ἴδιο μὲ
αὐτὸ τοῦ κώδικα 889)⁸.

44. χφ. 995, τοῦ 19ου αἰ (1842): στὸ φ. 1γ διαβάζουμε: «Ἀρχὴ σὺν
θεῷ ἁγίῳ, τῆς παραδόσεως τῶν μαθημάτων (...) παρὰ τοῦ (...) συνκοινο-
βιάτου ἡμῶν Ἰωάσαφ (...) Ἐν ἔτει σωτηρίῳ αωμβ: — ἐν Μηνῇ Μαΐῳ δ'
(...)»⁹.

1. Ὁ.π., σ. 876-877.

2. Ὁ.π., σ. 878-879.

3. Γ. Κ. Παπάζογλου, δ.π.

4. Ὁ.π.

5. Ὁ.π.

6. Ὁ.π.

7. Ὁ.π.

8. Ὁ.π.

9. Ὁ.π.. Στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος (ρωσικὸ μναστήρι)
σῶζονται 6 χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ (ὄλα γραμμένα στὴ μονὴ Διονυσίου καὶ χαρισμένα πιθα-
νότατα ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ σὲ φίλους του μοναχοῦς τῆς μονῆς τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος).
ἀναφερόμασθε στὰ χφφ. 903 (ἔτ. 1840), 1030 (ἔτ. 1840-1850) 1032 (ἔτ. 1832;), 1034 (19ος
αἰ.-α' ἡμισυ), 1035 (ἔτ. 1865), 1038 (ἔτ. 1864) (ἀπὸ τὰ χφφ. αὐτὰ τὰ μὲ ἀρ. 1032, 1035,
1038 δόθηκαν ὡς δῶρο ἀπὸ τὸν Ἰωάσαφ στὸ φίλο του μοναχὸ Ἰλαρίωνα), βλ. Γρ. Σ τ ἀ -

Ἐπίσης, ἔπειτα ἀπὸ συστηματικῆ ἔρευνα στὴ Βιβλιοθήκη τῆς μονῆς Διονυσίου, στὸ τμῆμα τῶν μουσικῶν ἐντύπων, μποροῦμε νὰ σημειώσουμε τρία τουλάχιστον ἔντυπα ποῦ ἀποδεδειγμένα ἀνήκαν στὴ συλλογὴ τοῦ Ἰωάσαφ· πρόκειται γιὰ τὰ ἔντυπα:

1. ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ / Πάσης τῆς ἐνιαυτοῦ ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας (...), 1846 / ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ (...) (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) διονυσιάτου»).

2. ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ / ΤΩΝ / ΚΑΤΑΒΑΣΙΩΝ / ΠΕΤΡΟΥ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΟΥ / ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΣΥΝΤΟΜΟΥ / ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΥ / ΠΕΤΡΟΥ ΠΡΩΤΟΨΑΛΤΟΥ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (...), ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ (...) ἀσκε' 1825 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε: «Καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) διονυσιάτου»).

3. ΕΙΡΜΟΛΟΓΙΟΝ / ΚΑΛΟΦΩΝΙΚΟΝ / ΜΕΛΟΠΟΙΗΘΕΝ ΠΑΡΑ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΠΟΙΗΤΩΝ (...), ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ (...) ἀψηε' 1835 (στὴν προμετωπίδα τοῦ ἐντύπου διαβάζουμε ἐπίσης: «καὶ τόδε ξὺν τοῖς ἄλλοις Ἰωάσαφ διδ(ασκάλου) διονυσιάτου»)¹.

Ὅπως γίνεται φανερό, ἀπὸ τὰ παραπάνω ἔντυπα χφφ. τοῦ Ἰωάσαφ λίγα μόνο θὰ μποροῦσε νὰ ἀνήκαν στὸ μουσικοδιδάσκαλο πρὶν ἀπὸ τὴν ἐγκαταβίωσή του στὴ μονὴ Διονυσίου—ἔρα νὰ εἶναι κάποια ἀπὸ τὰ «βιβλίω», στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο· πιθανότατα τὰ δύο ἔντυπα (τὰ μὲ ἀρ. 2 καὶ 3) καὶ ἀπὸ τὰ χφφ. (ἔντυπα) τὰ μὲ ἀρ. 8, 9, 10, 11, 16, 40 (χωρὶς καὶ πάλι νὰ ἔχουμε κάποια πληροφορία ὅτι πέρασαν ἀπὸ τὴν Εἰκοσιφοίνισσα). Ὅμως, ἦταν δυνατὸ μόνο γι' αὐτὰ νὰ προκάλυπτε τὸ πατριαρχικὸ ἔγγραφο ὁ Ἰωάσαφ;

Συμπεράσματα

Στὴ Βιβλιοθήκη τῆς ἱερᾶς μονῆς Εἰκοσιφοίνισσης τοῦ Παγγαίου ἔχουμε τὴν πληροφορία πῶς, ὡς τὴ δῆωση τῆς μονῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, σώζονταν ἄρκετὰ χφφ. καὶ βιβλία· ὁ Ἁγαθάγγελος Μάγνης, μηπολίτης Δράμας ἄλλοτε (1910-1922), στὴν καταγραφή του σημειώνει: «14. Διάφορα Μουσικά. Χειρόγραφα εἰκοσι ἕνα. Σελὶς καταλόγου 184-187, αὐξων ἀριθμὸς χειρογράφου 316 (γρ. 317)-337»². Ὁ ἠγουμένος πάλι τῆς μονῆς Νεόφυτος, στὴν καταγραφή τῶν ζημιῶν ποῦ ὑπέστη ἡ μονὴ

θ η, δ.π., σ. 179-182, 479-480, 482-483, 484-486, 486-488, 492-494.

1. Τὰ παλαιότερα, ὅσο ξέρω, θὰ μελετήσουν συνεργάτες τοῦ ΕΙΕ (ἢδη ἔχουν ἐκδοθεῖ κάποιοι τόμοι παλαιτύπων μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὄρους).

2. Ἀ γ α θ α γ γ ε λ ο υ Μ ά γ ν η τ ο υ ς, μητρ. Δράμας, δ.π., σ. 108-116.

κατὰ τὴ ληλασία τῆς ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους σημειώνει: «[13]. Μουσικά βιβλία διάφορα 8» (-βεβαίως, ὅπως καὶ ἄλλοτε δεῖξαμε, οἱ καταγραφῆς αὐτῆς δὲν εἶναι πλήρεις καὶ δὲν καλύπτουν τὸ σύνολο τῶν χειρογράφων-ἐντύπων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς μονῆς)¹. Εἶναι, λοιπόν, πολὺ πιθανὸ τὰ ἐντυπα-χφ. τοῦ Ἰωάσαφ νὰ μὴ δόθηκαν ποτὲ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς τῆς Εἰκοσιφοινίσσης πίσω στὸν κάτοχό τους—μὰ ποὺ καμιά ἀπὸ τὶς πληροφορίες ποὺ ἔχουμε δὲν συνηγορεῖ γιὰ κάτι τέτοιο—καὶ κάποια, ἂν ὄχι ὅλα, ἀπὸ τὰ παραπάνω χφφ.-ἐντυπα τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Εἰκοσιφοινίσσης νὰ σχετίζονται ἔμμεσα ἢ ἄμεσα μὲ τὸ μουσικοδιδάσκαλο τῆς μονῆς Διονυσίου Ἰωάσαφ.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΠΑΠΑΖΟΓΛΟΥ

1. Νεοφύτου, ἠγουμ., Χρονολογικὴ ἔκθεσις τῶν μαρτυριῶν τῶν πατέρων τῆς ἰ. μονῆς Εἰκοσιφοινίσσης ἐν Παγγαίῳ καὶ τῆς συλλήσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς» 2 (1918) 696.

SUMMARY

Georgios K. Papazoglou, The «books» of the music teacher Ioassaf and the Library of the monastery of Ikossiphinissa of Panagiaon.

In this work, based on a document addressed by the Patriarch Anthimos IV to the monastery Dionysiou in Mt Athos — a document we publish —, we are studying an unknown side of the relationship between the music teacher Ioassaf and the monastery of Ikossiphinissa.

The above mentioned music teacher, a monk of the monastery Dionysiou at the time when the document was sent, seems to have lived also for a period in the monastery of Ikossiphinissa and to which monastery he offered his rich collection of manuscripts of music and music books. We show therefore that the manuscripts and books of music of the Library of Ikossiphinissa were those of Ioassaf. We also provide a) information about the life of the music teacher and b) an index of 44 music manuscripts (and some books) of the monastery Dionysiou today, which belonged to Ioassaf.